

ТДУ 001

DOI:10.24412-2077-4990-2024-178-18-22

**САҲМИ ҶАББОР РАСУЛОВ
ДАР РУШИ ИҚТИСОДИЁТ ВА
ФАРҶАНГИ ТОҶИКИСТОН**

Набизода Ваҳҳоб Машираб, д.и.н., профессори кафедраи таърихи халқи тоҷик; Темиров Хушрӯзҷон Зарифович, докторанти (Phd)-и факултети таърих ва ҳуқуқи МДТ «ДДХ ба номи акад. Б.Гафуров» (Тоҷикистон, Хучанд)

**ВКЛАД ДЖАББОРА РАСУЛОВА
В РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ И
КУЛЬТУРУ ТАДЖИКИСТАНА**

Набизода Ваҳҳоб Машираб, профессор кафедри истори таҷикистонӣ; Темиров Хушрӯзҷон Зарифович, докторант (Phd) факултети истори и права ГОУ «ХГУ имени акад. Б.Гафурова» (Таджикистан, Худжанд)

**CONTRIBUTION OF JABBOR
RASULOV INTO THE
DEVELOPMENT OF ECONOMY
AND CULTURE OF TAJIKISTAN**

Nabizoda Wahhob Mashrab, Dr. of History, Professor of the Department of the History of Tajik People E-mail: v.m.nabiev@mail.ru; Temirov Khushruzjon Zarifovich, Phd Student of the Faculty of History and Law, SEI «KhSU named after acad. B.Gafurov» (Tajikistan, Khujand), E-mail: temirov khushruzjon91@mail. ru

Калидвожаҳо: иқтисодиёт, саноат, илму фарҳанг, зиёиён, сохторҳои ҳизбӣ, интернационалӣ, барномаи комплексӣ ҳудудӣ-истеҳсолии Тоҷикистони ҷанубӣ, варзиш, эстафетани коргарӣ, кишоварзӣ

Дар мақола саҳми арбоби барҷастаи ҳизбӣ ва давлатӣ, котиби якуми Ҳизби Коммунисти Тоҷикистон Ҷаббор Расулов дар руши иқтисодиёт, сиёсат, фарҳанг ва дастовардҳои минбаъдаи хоҷагии халқ нишон дода шудааст. Муаллифон бар он нуқтаи назаранд, ки маҳз бо қўиши ва заҳматҳои ин шахсияти таърихӣ солҳои 1961-1982 дар ҷумҳурӣ беиштар аз 300 корхонаи саноатӣ мавриди истифода қарор дода шуд. Таъкид карда мешавад, ки маҳз дар давраи роҳбарии ӯ Тоҷикистон ба дастовардҳои умедбахш ноил гашта, он барои руши минбаъдаи иқтисодиёт, алаҳусус соҳаи саноат, илму фарҳанг шароит муҳайё карда, барои инкишофи ин соҳаҳо мусоидат намудааст. Ҳамчунин дар мақола ба фаъолияти ҳизбӣ-давлатии Ҷаббор Расулов ва хидматҳои беназири ӯ дар асоси таҳлилҳои илмӣ воқеъбинона баҳо дода шудааст.

Ключевые слова: экономика, промышленность, наука и культура, сессия, интеллигенция, партийные структуры, интернациональный, комплексная территориально-производственный комплекс южного Таджикистана, спорт, рабочая эстафета, сельское хозяйство

В статье освещается вклад выдающегося партийного и государственного деятеля, Первого секретаря Коммунистической партии Таджикистана Джаббора Расулова в развитие экономики, культуры и дальнейшие достижения народного хозяйства. Подчеркивается, что именно благодаря труду и усилиям этой исторической личности в 1961-1982 гг. в республике сданы в эксплуатацию более 300 промышленных предприятий. Отмечается, что именно в период его руководства Таджикистан достиг успехов, которые подготовили почву для последующего развития экономики, особенно сферы промышленности, науки, культуры. Также в статье рассматривается партийно-государственная деятельность Джаббора Расулова и представлены его неоценимые заслуги перед страной.

Key words: economy, industry, science and culture, session, intellectuals, structures of parties, international the program of territorial-industrial of southern Tajikistan, sport, workers, relay, agriculture

The article highlights the contribution of the outstanding party and state figure, the First Secretary of the Communist Party of Tajikistan - Jabbor Rasulov into the development of the economy, culture and further achievements of the national economy. It is emphasized that it was due to the work and efforts of this historical figure that more than 300 industrial enterprises were commissioned in the republic in 1961-1982. It is noted that it was during his leadership that Tajikistan achieved successes that paved the way for the subsequent development of the economy, especially in the spheres of industry, science and culture. The article also examines the party and state activities of Jabbor Rasulov and presents his invaluable services to the country.

Ҷаббор Расулов аз зумраи он арбобони давлатию йизбии замони шӯравӣ мебошад, ки фаъолияти худро дар замони сарварии се роибари давлати шӯравӣ-И.В.Сталин, Н.С.Хрущёв ва Л.И.Брежнев идома дода, дар ин самт худро чун роибари кордон, принсипнок ва муваффақ ва ҷумҳурии собиқ шӯравӣ муаррифӣ кардааст. Табиист, ки ин давраи вобаста ба шахсиятӣ, тарзи идоракунон, зарурати таърихӣ, омилҳои таъсиррасони дохилӣ ва берунӣ идора карда

шуда, ба принсиҳои давлатдорч та йироти назаррас ворид менамуданд. Тағрибаи роӣбарч ва давлатдорӣ зиёда аз бистсолаи Ғаббор Расулов собит менамояд, ки ин абармарди сиёсч новобаста ба омилҳои гуногун роӣбарии ғумӣуриро ба ӯйда гирифта, дар ин давра хал и тоғик ба комёбии назаррас дар соҳаи и тисодиёт, игтимоиёт, маънавиёт ва фарҳанг ноил гашта, дар пешрафти минбаъдаи ғумӣуриамон дар соҳаҳои номбурда заминаҳои во еҷ гузоштааст. Ғаббор Расулов ба масъалаҳои и тисодч, илму фарҳанг, сиёсату ӯ у ч тавағғӯи хоса зойир менамуд. Бесабаб нест, ки майз дар давраи роӣбарии ӯ Тоғикистон ба дастовардҳои умедбахш ноил гашта, он барои рушди минбаъдаи и тисодиёт, алалхусус соҳаи саноат, илму фарҳанг шароит муйайё карда, барои инкишофи ин соҳаҳо мусоидат намудааст. Баргузори Анғумани якуми зиёни Тоғикистон (29.07.1961), абули Кодекси ғиноятч ва Кодекси муруфиавч-ғинояти Тоғикистон (17.08.1961), ба истифода додани комбинати хонасозч дар шайри Душанбе (11.11.1961), таъсиси Иттифо и синамогарони Тоғикистон (22.11.1962), баргузори Анғумани якуми навоарон ва ихтирокори Тоғикистон (09.1963), абули Кодекси граждании Тоғикистон (28.12.1963), таъсиси Институти и тисод ва институти физиология ва биосфераи растанч, Институти физикиву техникӣ ба номи Султон Умаров (1964), баргузор кардани Анғумани муассисаи Ғамъияти ихтиёрии йифзи ёдгории таърих ва маданияти Тоғикистон (25.12.1965), таъсиси ансамбли этнографии ра сии «Лола» (1965), таъсиси Ғоизаи давлатии Тоғикистон ба номи Абуабдуллои Рӯдакч дар соҳаи адабиёт, санъат ва меъморч (аз 2.01.1963, №2) ва Ғоизаи давлатии ба номи Абуалч ибни Сино дар соҳаи илм ва техника (аз 1.03.1967), ба истифода додани Расадхонаи нуғумшиносии Йисор (1967), таъсиси институти биологии Помир (1969), дар Иғлосияи V, даъвати VIII Шӯрои Олии Тоғикистон абул гардидани Кодекси никоӣ ва оилаи Тоғикистон (19 июли соли 1969), таъсиси Институти тарбияи ғисмонии Тоғикистон ба номи М.И.Калинин (1971), кушодашавии Институти санъати Тоғикистон (1973) ва садҳо муассисаи дигар дар бораи фаъолияти гуногунғабҳои роӣбарӣ онва таи ғумӣурч ғувойч медийанд [4,с.246].

Хирадмандч, дурандешч, кордонч, принсипнокч ва садо ат ба хал у Ватан яке аз омилҳои дарозумрии сиёсии ин абармарди миллат гашта, номи ӯ дар сайифаҳои таърихи миллат бо йарфҳои заррин сабт гардидааст. Ғаббор Расулов чун роӣбарӣ сиёсию йизбч ба масъалаҳои сохтмони йизбч ди ати махсус зойир карда, дар ғобағузории кадрҳои роӣбарикунандаи йама зинаҳои йоқимияти давлатч эътибори аввалиндараға медод. Бояд айд намуд, ки дар давраи роӣбарии ӯ шумораи аъзои йизб аз 52014 нафари соли 1961 то миёнаи соли 80-ум 123 000 нафар расид [2, с.152-157]. Ози роӣбарии Ғаббор Расулов ба давраи ба оят душвори сохтмони йизбч, дигаргунсозии усулу шаклҳои нав, ба роӣ мондани фаъолияти нави сохторҳои йизбч рост омада буд. Дар асоси арорҳои Пленуми ноябрии (1962) КМ ЙКИШ бозсозии фаъолияти ма омоти йизбч бо назардошти принсипи истейсолч амалч гардонидани шуда, дар натиғаи он ду ташкилоти нисбатан муста или йизбч: саноатч ва кишоварзч бо ма омоти алоҳидаи роӣбарикунандаи худ таъсис дода шуданд. Мутоби и ин арор кумитаҳои ноийавии йизбч барйам дода шуда, ба ғои он кумитаҳои йизбии идоравии колхозч-совхозч ва кумитаҳои йизбии соҳаи истейсолоти саноатч таъсис дода шуда, он минбаъд боиси сушт гардидани ало ай байни йизбиёни шайру дейот гардид [2, с.100-103]. Моии декабри соли 1964 Пленуми VII ЙК Тоғикистон масъаларо «Дар бораи игроӣ арори Пленуми ноябрии КМ ЙКИШ дар бобати муттайд кардани ташкилоти йизбии соҳаи саноат, дейот, ноийа ва вилоятҳои»-ро мавриди баррасч арор дод. Дар кори Пленуми Котиби якуми ЙК Тоғикистон Ғаббор Расулов баромад намуда, йозиринро ба камбудию ну сонҳои мавғудаи созмонҳои йизбч аз наздик ошно намуда, барои баргараф кардани он пешнийодҳои мушаххас намуд. ӯ зикр намуд, ки баргаштан ба принсипи йудудии истейсолч барои бейтар ба роӣ мондани фаъолияти кумитаҳои йизбч, амалч гардонидани принсипи демократч мусоидат менамояд. Бояд зикр намуд, ки баъди баргузори Пленуми VII Йизби Коммунистии Тоғикистон барои мустайкам кардани роӣбарияти кумитаҳои йизбч ва кумитаҳои игроӣи Шӯроҳои депутатҳои мейнаткашони вилояти Ленинобод, кумитаҳои йизбию шӯравии шайру ноийавии Душанбе, Кӯлоб, ӯр онтешпа, Уротешпа, Панғакент, Ашт, Йисор, Куйбишев, Ленин, Файзобод, Комсомолобод, Фирғатол, Орғоникидзеобод, Фархор, ончч та йироти кадрч ворид карда шуда, роӣбарияти як атор корхонаи саноатч ва кишоварзч, муассисаи илмии тад и отч ва таълимч иваз карда шуданд.

Мутоби и талаботи Пленуми VII Йизби Коммунистии Тоғикистон дар зеро роӣбарии бевоситаи Ғаббор Расулов ба кадрҳои роӣбарикунандаи Шӯрои Вазирон, Шӯрои хоғагии хал , Вазорати савдо, Тоғикматлубот, Прокуратураи ғумӣурч та ироти куллч дохил карда шуданд [10,с.54-55]. Дигаргунии баамаловардашуда ба таври назаррас барои бейтар шудани сифати кадрҳои роӣбарикунанда мусоидат намуда, сафи кадрҳои роӣбарикунанда бо шахсони кордон,

принципнок ва масъулиятшинос пурра гардонида шуданд. Масалан, агар соли 1960 аз байни котибони кумитайои Ӣизбии шайру ноӢияӢо Ӣамагч 54 нафар маълумоти олидор (43,9%) бошад, пас аллакай то 10 сентябри соли 1961 ми дори котибони маълумотдори олидор ба 79 нафар (63,3%) расонида шуд. Аз байни мутахассисони соӢаи саноат 22 нафар ва соӢаи кишоварзч 34 нафарашонро кадрӢои маълумоти олидор ташкил меод. Дар сиёсати кадрч дар бораи идомаи анъанайои неки наслиои пештараи роӢбарикунанда амхорч зойир карда шуда, дар айни замон ба масъалаи ба роӢбарч ғалб кардани уввайои нави ғавон ди ати калон дода мешуд. Масалан, дар давоми 5 сол (1976-1980) ба вазифайои роӢбарикунандаи зинайои гуногуни хоғагии хал бештар аз 500 нафар мутахассисони маълумоти олидор пешбарч карда шуданд, ки аксари онӢоро шахсони обилиятнок, ташаббускор ва ташкилотчч ташкил мекарданд [11, с.105]. айд кардан бамаврид аст, ки аз миёнаи солии ҳафтодум ғомеаи шӯравч ба бӯйрони маънавию равонӢ дучор гашта, дар мамлакат зуйуроти номатлуб ба монанди ҳешутаборбозӢ, мансабпарастч, талаву тороғи моликияти давлатию ғамъиятч, фори болч нисбат ба адои хизмати давлатч ва айрайо зойир гаштанд, ки Тоғикистон аз ин офатӢо истисно набуд. Ин, пеш аз Ӣама, ба гузаштан аз та ироти сифатч ба та ироти ми дорч дахл дошт. Дар натиғаи ба сафи созмонҳои ғамъиятч, пеш аз Ӣама, ба сафи Ӣизб абул кардани шахсони нолои , тасодуфч дахл дошта, дар натиғаи он обрӯю нуфузи созмонӢои Ӣизбию давлатч рӯз аз рӯз коста гардида, ба принципӢои давлатдорч монсаӢои нав ба вуғуд меовард. МоӢи сентябри соли 1980 Пленуми XIX ӢК Тоғикистон масъалаи кадрӢоро мавриди баррасч арор дода, тасмим гирифт ки сифати кор бо кадрӢоро баланд бардошта, ба вазифайои роӢбарикунанда шахсони ташаббускор, аз ғийати сиёсч зирак, созмондихандагони фаъола кордон пешбарч карда шаванд. Ғаббор Расулов чун роӢбари аввали Ӣизбч ба масъалаи тарбияи интернатсионалч Ӣангоми ғобағогузории кадрӢо ди ати маҳсус меод. Масалан, соли 1980 дар номеклатураи Кумитаи Марказч, вилоятӢо, кумитайои шайрч ва ноӢиявӢи Ӣизби Коммунистии Тоғикистон тоғикон 61%, ўзбекон 18 %, русӢо 3 %, миллатӢои дигар 8%-ро ташкил меод, ки он ба ми дори умумии намояндагони миллатӢои му ими Тоғикистон мутоби ат менамуд [10, с.173]. Дар тар иби ғояӢои Ӣизбч, сиёсати дохилч ва хориғии ӢттиҢоди Шӯравч на ши ғамъияти «Дониш» басо бузург буд. Ин ғамъият соли 1948 таъсис ёфта бошад Ӣам, фаъолияти он дар давраи роӢбари Ғаббор Расулов хеле ҷоннок ва густурда гардида, солии 1971-1976 дар Тоғикистон 19 созмонӢои ибтидоии ин ғамъият бештар аз 649 нафар зиёи кишвар, аз он ғумла 24 нафар академик ва узви пайвастаи Академияи ғанӢо фаъолият бурда, дар давоми ин солио дар байни таба айои гуногуни айолч бештар аз 34389 нафар дар бораи пешрафти и тисодч, масъалаӢои и тисодч, фарӢангч, сиёсати дохилч ва хориғии умумииттифо ва ғумӢурч лексияҳо хонда шуданд. Апрели соли 1976 роӢбари ғумӢурч Ғаббор Расулов дар ғамъомади тантанавч бахшида ба 25-солагии таъсиси Академияи илмӢои Тоғикистон суханронӢ намуда, на ши олимонро дар тар иб ва ташви и идеяӢои Ӣизб хоса фаъолияти пурсамари онӢоро дар ғамъияти «Дониш» маҳсусан айд намуд [4, с.252]. Мавриди зикр аст, ки Ғаббор Расулов ба масъалаӢои инкишофи илму фарӢанг тавағғӯи хоса зойир мекард. Чч тавре, ки аблан зикр намудем, баргузории анғуманӢои муассисии зиёиёни кишвар, ихтирокорон ва навоарон, иттифо и синамогарони тоғик, ансамбли ра сии хореаграфияи «Лола», таъсиси як атор муассисаи илмии тад и отч дар Ӣайати АИ Тоғикистон, бо намоишӢои телевизионч фарогир намудани тамоми майалӢои ғумӢурч (1977), ғашни 1000- солагии Абӯали ибни Сино (1980) ва айрайо дар бораи амхории дониши роӢбари давлат дар бобати рушди пайвастаи илму маориф ва фарӢанги ғумӢурч далолат мекунад.

Агар соли 1965 Ӣиссаи докторӢо ва номзадӢои илм дар риштаӢои гуногуни илм 8,8%-ро ташкил намояд, пас соли 1970 ин ми дор ба 13,1% афзоиш ёфт. Солии панғсолаи Ӣаштум (1966-1970) ба аспирантураӢои Академияи илмӢо ва дигар муассисаӢои оли илмч 145 нафар унвонгӯ фиристода шуда бошад, пас аз ин нишондод дар солии панғсолаи IX (1971-1975) ба 164 нафар расонида шуд. КадрӢои баландхитисоро барои хоғагии хал и Тоғикистон бештар аз 41 институти илмии тад и отч ва мактаби оли ИҒШС тайёр мекарданд [2, с.291].

МасъалаӢои инкишофи маорифи хал , илм, муассисаӢои маданияи маърифатч, эғодиёти бадеч, воситаӢои ахбори умум дар маркази ди ати сардори давлат, Котиби якуми ӢК Тоғикистон арор гирифта, аз тарафи давлат оид ба рафъи камбудию ну сонӢо дар соӢаӢои мазкур чорағӯч ва амхории доимч зойир карда мешуд. Азнавсозии низоми маорифи хал та озо мекард, ки тайкурсии таълимию моддии мактабӢо мустайкам карда шуда, бо ин васила ба пешрафти таълиму тарбия тайким бахшида шавад. Солии 60-80-ум дар Тоғикистон бештар аз 1700 мактаби нав сохта шуданд, ки 79 % -и он дар дейот бунёд гардиданд. Агар соли 1961 дар ғумӢурч 2610 мактаби тайсилоти умумч (аз он ғумла 381 мактаби миёна, 989 мактаби 8-сола,

1240 мактаби ибтидоҷ) амал карда, дар ин мактабӣ 392 йазор хонанда тайсил намоянд, пас дар нимаи аввали солии 80-ум дар кишварамон 2761 мактаби тайсилоти миёнаи умумӣ (аз он ғумла 1508 мактаби миёна, 649 мактаби 8- сола, 594 мактаби ибтидоҷ) фаъолият мебардоранд, ки дар онҳо аллакай 1131,5 йазор хонанда бо таълиму тарбия фаро гирифта шуда буд [6,с.110].

Бояд зикр намуд, ки амхори давлат ва йукумат нисбат ба маорифи хал йамасола афзун гардида, мойонаи омӯзгорон аз йисоби моддию маънавҷ адр карда мешуд. Ғаббор Расулов аз рӯйи аввалини роҷбари давлат интихоб шудани ба ин масъала тавағғӯи хоса зойир менамуд. Кушода шудани ду мактаби олии кишвар-Донишкадаи тарбияи гисмонҷ ва Донишкадаи давлатии санъати Тоғикистон дар бораи амхории доимии давлат ва роҷбари даври он Ғаббор Расулов шайодат медийад. Академияи илмӣи Тоғикистон, ки роҷбарии онро бо пешниҳоди Ғаббор Расулов Муӣаммад Осимҷ соли 1964 ба ўйда гирифт, солии 70-80-ум бо 60 марказӣи илмӣи ИҒШС ва давлатӣи хоригҷ робитаӣи авҷ бар арор намуда, як атор пажӯҳишгоҳи илмӣю тад и отии он ба монанди Пжӯҳишгоҳи илмӣи тад и отии астрофизика, сейсмология ва айраӣю шўйрати ғайонҷ пайдо карданд. Ин олимӣ номҷ то соли 1988 дар тўли 24 сол роҷбарии ин маркази илмӣи тад и оти ғумйуриро сарбаландона ба ўйда дошт. Хизмати барғастаи Ғаббор Расулов дар назди онун ва хал и тоғик аз он иборат аст, ки майз бо шарофати ғонбозӣи шабонарўзии ў Тоғикистон ба мамлакати индустриалию аграрҷ табдил ёфта, дар кишварамон силсилаи корхонаӣи саноатҷ сохта шуда, сойаӣи нави истейсолоти саноатҷ роӣандозҷ карда шуданд. Масалан, солии 1961-1966 майсулоти саноати электротехникҷ 4,2 баробар, солии 1970-1982 истейсолоти саноати химиявҷ 45,8 % афзуда буд [10,с.51]. Дар доираи бунёди комплекси йудуии истейсолии Тоғикистони чанубҷ, ки бо пешниҳоди йидоятӣи Ғаббор Расулов ба роҳмонда шуда буд, солии 60-70-ум як атор корхонаи азими саноатҷ, ба монанди заводи яхдонбарории Душанбе (1965), заводи нурийи азотии Вахш (1967), заводи сементи Душанбе бо и тидори 950 йазор тонна семент дар як сол (1964), комбинати хонасозии №2 ш. Душанбе (1976), заводи арзии Турсунода (1975) ва айраӣю ба истифода дода шуданд. Солии 1961-1982 истейсолии майсулоти консервабарорҷ 4 маротиба афзуда, он ба ғумйуриӣи шўравҷ содир карда мешуд. Солии 1975-1982 сохтмони роӣи ойани Тирмиз- ўр онтепа-Ёвон ба анғом расонида шуда, дарозии роӣи ойани ғумйуриамон аз 256 км соли 1960 то ба 474 км расонида шуд. Дар ин давра дарозии роӣи ойани кишвар ариб 7 маротиба афзуда, он аз 10,8 йазор ам соли 1960 то ба 73,7 йазор км расид.

Соли 1972 нахустин маротиба варзишгари Тоғикистон Юрий Лобанов (завра ронҷ) чемпиони Бозӣи чаҳонии олимпҷ гардид. Соли 1980 ба ин унвони баланд А.Старостин (панғйарбаи муосир) сойиб гардид. Варзишгардухтари тоғик Зебуниссо Рустамова аз рўи камонкашҷ ба медали бирингии Бозӣи олимпҷ мушарраф гардид. Аз рўи намудӣи гуногуни варзиш С.Райимов (1975, самбо), Э.Шиллер (1977, гимнастикаи бадеҷ), Х.Исмоилов (1977, шамшерзанҷ) чемпионӣи ғайон гардида, Ю.Лобанов чемпиони 7-каратаи ғайон оид ба завра ронҷ гардида буд. И.Коваленко солии 1978-1982 чемпиони дукаратаи Аврупо оид ба тенниси рўимизҷ гардида буд [12,с.399]. Ин комёбӣи варзишҷ дар бораи он шайодат медийанд, ки солии 60-80-ум, давраи роҷбарии Ғаббор Расулов давраи пешравҷ ва тара иёти инкишофи сойаӣи гуногуни варзиш гардида, майз дар йамин давра заминаӣи во еҷ барои рушду нумўи комёбӣи оянда гузошта шуда буд. Бояд зикр намуд, ки йар як замону марйилаӣи давлатдорҷ аз камбудию ну сонӣи муайян ва душворийи орҷ набуда, онҳо дар зери омилӣи гуногуни объективҷ ва субъективҷ, таъсири сиёсати беруна ва ё худ «аз боло» омада, сарфи назар кардани онунӣи инкишофи ғамбиятҷ, аз ди ати назар дур мондани баъзе масъалаӣи йалталаб, муаммоӣи ба минталитет ва анғанайи миллҷ вобаста ва айраӣю ба вуғуд меоманд ва табиист, ки давраи роҷбарии Ғаббор Расулов низ аз ин зўйурот истисно набуд, зеро вазъи ғамбиятию сиёсии мамлакат, набзи инкишоф ва таназзули ин ё он зўйурот аз боло муайян ва роӣандозҷ карда мешуд. Масалан, сиёсати аграрии замони сарварии Н.С.Хрушев о ози солии 60-уми асри ХХ йама ғумйуриӣи соби и шўравиро фаро гирифта, дар мамлакат нарасидани нон ва гуруснагҷ оварда расонида буд. Он замон, дар тамоми давлати пайновари шўравҷ, аз он ғумла дар Тоғикистон майдонӣи ғуворимакка аз йисоби кам кардани майдонӣи кишти гандум васеъ карда шуда, масъалаи бо нон таъмин намудани айолҷ ба миён омада буд. Ин раванд дар солҳои охири роҷбарии Л.И.Брежневро ки дар мамлакат, аз он ғумла дар Тоғикистон низ зўйуроти номатлуб ва монанди талаву тороғ кардани моликияти давлатию ғамбиятҷ, авғи хешутаборбозӣ йанғоми ба вазифаӣи роҷбарикунанда таъин намудани кадрӣю, аз та ироти сифатҷ ба та ироти ми дорҷ гузаштан дар тамоми сойаӣю ба назар мерасид. Ба йамаи ин камбудию душворийи алоийда ки аксари онҳо хусусияти объективҷ доштанд, давраи роҷбарии Ғаббор Расулов, ки зиёда аз 21 сол идома дошт, давраи басо

дурахшони таърихи хал и тоғик ба ӯисоб рафта, сокинони сермиллати Тоғикистон дар шахсияти Ғаббор Расулов интернационалисти шӯълавар, поку хирадманд, серталабу масъулиятшинос, хоксору амхори хал ро медиданд. Бо 9 ордени Ленин, ки дар замони шӯравч мукофоти олитарин ба ӯисоб мерафт, адрдонч карда шудани хизматҳои баргастаи ин шахсияти нотақрор, чейраи дурахшон дар фазои сиёсии замони шӯравч намунаи баргастаи пос доштани ғонсувориҳои ӯ байри ояндаи дурахшони миллати худ мебошад. Ба сифатҳои роӣбарии Ғаббор Расулов яке аз ӯамсафони ӯ, зани сиёсатмадори тоғик Низорамоӣ Зарифова байои баланд дода, зикр менамояд, ки «бо Ғаббор Расулов солиёни зиёд кор карда, дарк намудам, ки ӯ шахсияти бузург, кордон, серталаб, сахтгир, маслиҳатгари носеӣ ва фарди ғонсупурдаи мейан будааст. Зеро, аз ӯар ғийат шукуфоч ва ободии Тоғикистон, иншоотҳои азими бар ч, обёрч, фабрикаву заводӣ, роӣу на лиёт, васоити шабакаҳои ало а, пешрафти кишоварзч, рушди фарӣанг, маориф, тандурустч ва айра ба фаъолияти ӯ марбут аст» [5, с.44].

Умуман, солиҳои зикргардида дар соӣаи саноат шаклиҳои гуногуни мусоби ай мейнатч ба монанди «Зарбдори мейнати коммунистч», «Эстафетаи коргарч» ва айраӣу пайн гашта, мубориза барои баланд бардоштани ӯосилокии мейнат, истейсоли майсулоти ниӣоч хеле авг гирифт. Соли 1982 бештар аз 156 ӯазор коргари соӣаи саноат барои ноил шудан ба унвони «Зарбдори мейнати коммунистч» ғидду ғайд менамуданд. Дар солиҳои 1961-1982, ӯәне давраи роӣбарии котиби аввали ӯизби Коммунисти Тоғикистон Ғаббор Расулов дар ғумӯурч бештар аз 300 корхонаи саноатч мавриди истифода аорор гирифта, займатҳои ин шахсияти нотақрор дар сайифаҳои таърихи хал и тоғик бо хатҳои заррин сабт гардидааст.

ПАЙНАВИШТ:

1. Академия наук Таджикской ССР.-Душанбе:Дониш.-1979.-257 с.
2. Партийный архив Института политических исследований Центрального комитета Коммунистической партии Таджикистана (далее ПА ИПИ ЦК КПТ. ф.3, оп.4, л. 207-208)
3. История КПСС.-М.,1984.-582 с.
4. История таджикского народа. том VI. (под.ред Р.М.Масова).-Душанбе.-2011.-687 с.
5. Набиева, Р. Таърихи хал и тоғик (1945-2016)/Р.Набиева, Ф.Зикриёев.-Душанбе.-2016.-186 с.
6. Народное хозяйство Таджикской ССР в 1959 г. Статистический ежегодник.- Душанбе, 1960, 1972.-170 с.
7. Очерк истории колхозного строительства в Таджикистане (1917-1965).-Душанбе, 1968.-312 с.
8. Таджикистан за 40 лет. Статистический сборник.-Душанбе, 1964.-175 с.
9. Экономические науки, Душанбе.-1985. -146 с.
10. XIV съезд КП Таджикистана (стенограф. отчет).-173 с.
11. ЦГА РТ, ф.17, оп. 12, д.2, л.105
12. Энциклопедия Советии Тоҷик. Душанбе.-1974. - 672 с.
13. <https://kitobam.com/cr/rasulov-j/>
14. [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Расулов,_Джабар_Расулович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Расулов,_Джабар_Расулович)

REFERENCES:

1. Academy of Sciences of the Tajik SSR.-Dushanbe: Donish.-1979.-257 p.
2. Party archive of the Institute of Political Studies of the Central Committee of the Communist Party of Tajikistan (hereinafter PA IPI Central Committee of the CPT F.3, Op.4, L. 207-208)
3. The history of the CPSU.-M., 1984.-582 p.
4. The history of the Tajik people. V.VI. (edited by R.M. Masov). - Dushanbe, 2011. - 687 p.
5. Nabieva, R. The history of the Tajik people (1945-2016)/R. Nabieva, F. Zikriyoev. - Dushanbe, 2016.-186 p.
6. National economy of the Tajik SSR in 1959. Statistical yearbook. - Dushanbe, 1960, 1972. - 170 p.
7. Essay on the history of collective farm construction in Tajikistan(1917-1965)-Dushanbe1968.-312 p.
8. Tajikistan for 40 years. Statistical collection. - Dushanbe, 1964. - 175 p.
9. Economic sciences. – Dushanbe, - 1985. -146 p.
10. XIV meeting of the Communist Party of Tajikistan (verbatim report).-173 p.
11. Central State Archives of the Republic of Tajikistan.-F.17, In.12, F. 2, Sh. 105
12. Soviet Tajik Encyclopedia. Dushanbe.-1974. - 672 p.
13. <https://kitobam.com/cr/rasulov-j/>
14. [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Расулов,_Джабар_Расулович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Расулов,_Джабар_Расулович)